

SARS YI AMUKELA VURHANGERI BYA TIMALI

3 Mawuwani 2024 – Khomixinara wa Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS), Ttn Edward Kieswetter, u amukerile hi ntsako ku thoriwa hi vuntshwa ka Ttn Enoch Godongwana, tanihi Holobye wa Timali na Dkd David Masondo tanihi Xandla xa Holobye wa Timali, ku katsa na ku thoriwa ka Ttn Ashor Sarupen tanihi Xandla xa Holobye wa Timali xa vumbirhi.

Khomixinara u tthele yisa minavelelo ya hoyozela eka swirho swa Vaholobye na Swandla swa Vaholobye leswi swa ha ku thoriwaka sweswi, a humesela ehandle ntshembho wa leswaku lowu i nkarhi wa nkoka eka matimu ma xidemokirasi xa hina.

Khomixinara Kieswetter u humeserile ehandle ntshembo wa yena leswaku, ehansi ka vurhangeri bya Holobye Godongwana, tiko ri ta ya emahlweni na ndlela ya nhlanganiso wa swa timali wa nkarhi wo leha leyi nga ta veka ikhonomi ya le Afrika-Dzonga eka ndlela ya nkulo. Xiave xa Swandla swa Holobye swimbirhi, leswi tirhaka kusuhi na Holobye i ku fambisa nkulo wa swa timali ta tiko ku suka eka yimo ku ya eka ntlhaviketo ku ololoxa mitlhontlho ya vanhuikhonomi ya tiko, ngopfungopfu mipimo ya le henhla ya vupfumalantirho, yi ta va ya nkoka hi ku ringana. Ntshamiseko wa swa timali wu ta va xiyimo lexi faneleke no ringanela eka mfikelelo wa nkulo. Ku humelerisa xikongomelo xa ntshamiseko wa swa timali i nhlayiso wa matimba ma swa timali ta tiko hi ku hlengeleta xibalo hinkwaxo hi mhaka ya mfumo. SARS yi tshama yi tinyiketela ku seketela ntirho lowu wa cinco.

Tanihi tiko, hi le ku tlangeleni ka 30 wa malembe ku sukela mihlawulo ya xidemokirasi xa matimu ya Dzivamisoko 1994. Mpasiso wa Nawu wa SARS, 1997 (Nawu wa 34 wa 1997), lowu tumbuluxiweke hi SARS, wu ndhundhuzeriwile tanihi yin'we ya mihluvukiso leyi andlaleke masungulo ma ndlela ya pholisi ya swa timali ya nkarhi wo leha na vunyeta ya Afrika-Dzonga, tanihileswi swi tisaka antswiso lowu nga si endlekaka eka nhlengeleto wa xibalo.

Eka malembe ma 30 lama nga hundza, mihlengeleto ya xibalo yi engetelekile ku sukela eka R113.8 billion hi 1994/95, ku ya eka R1 740.9 billion hi 2023/24, eka mpimo wa nkulo wa lembe lowu vuyelelaka wa 9.9% na mpimoxikarhi wa mpimaxiave wa xibalo-eka-GDP wa 22.2%. Ku sukela hi 1997, SARS yi hlengeletile ku tula R21.2 trillion eka nhluvukiso wa vanhu va tiko na ikhonomi. SARS yi le rendzweni ro antswisa ku ya emahlweni tirhelo ra yona ra xibalo hi ku xaxamela na ajenda ya qhinga tanihileswi swi tiyisisiweke hi sexini ya nxopaxopo wa qhinga ra Komitikulu eyi khomiweke hi Mudyaxihi 2024 na *National Management Forum* (Foramu ya Vurhangeri ya Rixaka) leyi khomiweke hi Khotavuxika 2024, ku fambisa Qhinga ra Kungu ra Vulandzelelanawu hi Ntsakelo eka malembe ma ntlhanu lama taka.

SARS yi ya emahlweni yi fambisa Tirhelovutinyiketeri no sungula xiphemu lexi landzelaka eka rendzo ra yona eku tiakeni hi vuntshwa. Leri i rendzo ra SARS ro anakanyiwa hi vuntshwa ra "SARS yo TLHARIHA ya ximodeni, leyi nga na xindzhuti

lexi nga kanakanisiki, yo tshembheka no naveriwa". Rendzo ri seketeriwa hi kungu ro engetela xibalo hi ku tirhisa nhlanganiso wa mivono leyi fambisiwaka hi switiviwa, vutlharhi lebyi nga riki bya ntumbuluko na switirhisiwa swa thekinoloji. Thekinoloji yaleyo na switirho swi pfuna ku nyika nhlamuselo na ntiyisiso no endla swi olova no pfumala mafundzu ku thiransakita na SARS ku katsa na ku vhumbunula no hunguta vuxisi. Swi ta tlhela swi antswisa vukorhokeri eka vahakelaxibalo, hi ku fambisana na xihlambanyo xa SARS "Ku herisa xilaveko xa vukorhokeri i ndlela yo antswa yo enerisa khasimende".

Leswi swi ta fikeleriwa hi swinakulobye swo hetiseka no vuyerisa na vakhumbeki hinkwavo eka mbangu wa xibalo lowu phakelaka mivuyelo ya vugimakule eka vahakelaxibalo na vaxavisi, mfumo na mani na mani. SARS yi tlakusa matimba ma van'wana eku ololoxeni ka mitlhontho ya vulawuri bya xibalo no antswisa vulangzelelanawu bya xibalo hi ntsakelo.

Nhlangano wu languterile vuxaka bya kahle byo tirha na xipano xa timali, ehansi ka vurhangeri byo hlohloteriwa bya Holobye ku fikelela xileriso.

Mayelana na vuxokoxoko hi xitalo, u komberiwa ku tihlanganisa na SARS eka SARSMedia@sars.gov.za.

MAKUMU